

ERNEST EDMONDSON RAMSAUR, Jr. *The Young Turks, Prelude to the Revolution of 1908* (= *Genç Türkler, 1908 inkılabına hazırlanış*), Princeton Oriental Studies: Social Science, 2, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1957; XII+180 s., fiati 4 dolar.

Yirmi yıl öncesine kadar Doğu Etüdleri Amerika'da oldukça iptidai bir durumdaydı. İkinci Dünya Savaşının çıkmasından az sonra Amerika Birleşik Devletlerinin savaşa katılışı, Amerikalıları Doğu milletleriyle yakından ilgilenmeğe, bu milletlerin mazi ve kültürlerini tanımağa zorladı. Savaş sonunda Amerikalılar Batı âleminin liderliğine yükselince, bu ilgiler daha da arttı. Komünizme karşı en tesirli silâhı İslâmiyette bulan Amerikalılar, Yakın ve Orta Doğu kültürleri üzerinde araştırmalar yapmak maksadiyle çeşitli enstitüler kurdular, üniversitelerde yeni kürsüler tesis ettiler. Geniş maddî imkânlar sayesinde Avrupa'dan değerli mütehassıslar celbettikten başka, Amerikalı genç ilim adamları yetiştirmeğe de giriştiler. Böylece meydana gelen Amerikan şarkiyatcılığının vasfı pratik gayelere yönelmiş olmasıdır. Nitekim, Ramsaur Jr. un *The Young Turks, Prelude to the Revolution of 1908* adlı eseri, Princeton üniversitesinden Prof. L. V. Thomas'ın da Önsözde belirttiği gibi, sadece Türk milliyetçiliğinin doğuşunu incelemekle kalmayıp, bugün Asya ve Afrika halklarını saran kurtuluş hareketlerini zımnen izah etmektedir.

Aslında bir doktora tezi olan kitap beş bölüme ayrılıyor. Sonuna ise kitabiyat notları, geniş bir bibliyografya ve indeks eklenmiş bulunuyor. Müellif birinci bölümü esas konuya giriş olarak ele almakta, Abdülaziz'in saltanatı zamanında (1861-1876) Genç Osmanlılara dair bilgi verdikten sonra, Murad V. (1876) ve halefi Abdülhamid II. in cülûsları esnasında Osmanlı İmparatorluğu'nun karşılaştığı buhranlı vakaları açıklamaktadır. İkinci bölümde İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin 1889 yılında kuruluşu, Cemiyetin memleket içinde ve dışında gösterdiği faaliyet anlatılmakta, 1897 de çöküşü belirtilmektedir. Üçüncü bölüm Genç Türklerin Avrupa'da dağınık olarak mücadeleye devam etmelerini ve Ahmed Rıza Bey ile Prens Sabahaddin'in rekabetini incelemektedir. Müteakip bölüm de, Genç Türk hareketinin İmparatorluk dahilinde yeniden canlanmasına ve dışarıdaki teşkilâtlarla birleşerek kuvvetlendikten sonra, 1908 de ihtilâlin patlak verişine tahsis olunmuştur. Nihayet, sonuncu bölümde Avrupa Büyük devletlerinin 1908 inkılabında rolü olmadığı neticesine varılmaktadır.

Muhtevasını özetlediğimiz eserde müellifin Türk ve İslâm kültürüne vukufu takdire değer. Hakikaten, gerek metin, gerekse haşiyelerde verilen bilgiler gerçeğe uygun bulunmaktadır. Meselâ, kitapta Bektaşilik hakkında rastladığımız malûmat (s. 109) tamamıyla doğrudur. Bu keyfiyet, zannımızca, müellifin önce öğretmen, daha sonra Amerikan konsolosu olarak Türkiyede bir müddet yaşamasından ziyade, dikkatli bir araştırmacı olmasından ileri gelir.

Müellif Batılı yazarların çoğunda rastlanan peşin hükümlerden de sıyrılmış görünüyor. Bilhassa Ermeni meselesinde insafılı davranışı ve kan dökülmesinde Ermeni komitecilerin mesuliyet payını ortaya koyuşu (s. 9 v. d.) kendisinin hakseverliğine bir delil teşkil eder.

Eserde vakalar sağlam bir mantıkla incelendiğinden, şimdiye kadar doğru sanılan bazı fikirlerin yanlışlığı meydana çıkmış, bunların düzeltilmesi mümkün olmuştur. Bu arada, 1908 ihtilâlinin patlak vermesinde asıl sebebin, umumiyetle kabul edildiği gibi Reval mülâkatı değil, İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyetleri hakkında Abdülhamid II. in tahkikata girişmesi olduğu, inandırıcı delillerle ispatlanmaktadır (s. 134).

Kitabın en ilgi çekici sahifeleri, muhakkak ki Prens Sabahaddin'in fikir ve çalışmalarına ayrılmış olanlardır. Bilindiği gibi, Prens Sabahaddin'in ademi merkezîyet ve şahsî teşebbüs nazariyeleri, son yıllarda Türk aydın çevrelerinde pek çok övülmüş, bazı fikir adamlarımız tarafından, Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı bu nazariyelerin tatbik olunmayışına bağlanmıştır. Halbuki Ramsaur Jr., Prens Sabahaddin'i memleketinin durumunu kavramaktan uzak bir idealist olarak vasıflandırmakta (ss. 73, 86) ve onun 1902 yılında Paris'de topladığı Osmanlı Liberalleri Kongresi'ni İmparatorluğu parçalanmağa götürecektir bir teşebbüs saymaktadır (s. 66 v. d.). Tarihî gerçekler önünde, müellife hakvermemeğe imkân yoktur. Zira, Osmanlı hanedanı etrafında bir birlik teşkil etmesi düşünülen milletler ve bilhassa Hıristiyan azınlıklar, İmparatorluğun mukadderatıyla ilgilenmiyerek, kendi mutlak bağımsızlıklarını kazanmağa çalışacaklardır. Kitapta Ahmed Rıza Bey'in Pozitivist felsefeden mülhem fikirleri üzerinde de durulmaktadır (ss. 23 v. d., 90 v. d.) Ramsaur Jr., bu fikirlerin milliyetçilik prensibiyle çatışmasına işaret etmekle beraber, bunları Prens Sabahaddin'inkilerden daha akla yakın bulmaktadır.

Eserin değerini arttıran bir husus da kaynaklarının orijinalliğidir. Müellif, konusunu işlemek için, matbu hâtrât ve kitaplardan başka, eserin hazırladığı esnada hayatta bulunan Genç Türklerin bilgisine başvurmuştur. Kendisine mektupla cevap verenler arasında Dr. Akil Muhtar Özden, Rıza Tefvik ve Fazlı Tung vardır. Yalnız, müellif son yıllarda çıkan türkçe eserleri ihmal etmiş görünüyor. Meselâ, Dr. Tarık Z. Tunaya'nın *Türkiyede Siyasi Partiler, 1859-1952*; İstanbul, 1952 ile Ahmed Bedevî Kuran'ın *Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele*; İstanbul, 1956 adlı eserlerinden ve Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın *1908 yılında İkinci Meşrutiyetin ne suretle ilân edildiğine dair vesikalar*; *Bellekten*, c. XX (Ocak 1956), s. 104 v. d. başlıklı yazısından faydalanılmamış olması büyük bir eksikliktir.

Buna rağmen, Ramsaur Jr. Genç Türklerin gizli cemiyet faaliyetlerini yüz elli sahife içinde terki edememiş denemekte tam bir başarı sağlamıştır. Abdülhamid II. devri vesikalarını ihtiva eden Yıldız Arşivi ilmi araştırmalara açılıncaya kadar, bu konuda elimizdeki eserden daha iyisini yazmak herhalde kolay olmayacaktır.

Ercümen KURAN